

Gaanderen, dorp op oergrond en rivierduinen

Gaanderen, initiatiefrijk op oer en duin

Gaanderen maakt al eeuwenlang deel uit van Doetinchem maar ligt pal tegen Terborg aan. Het uitgestrekte dorp met 5600 inwoners heeft alle basisvoorzieningen en een bloeiend sociaal leven.

Veilige maar arme grond

Gaanderen is in de 12^e eeuw ontstaan beschermd achter, en op, een rij van rivierduinen te midden van de Bielheimerbeek en Akkermansbeek. In de lager gelegen, moerassige delen was de grond ijzerhoudend.

Het ijzererts bemoeilijkte de landbouw en de houtproductie. Toen in de 17^e eeuw een techniek ontstond om het erts uit de grond te halen en te verwerken tot ijzer was dat goed voor de boeren. De ijzerproductie veroorzaakte de groei van het dorp omdat een nieuwe bron van inkomsten was aangeboord.

Eerste ijzerfabriek

In Gaanderen ontwikkelde de ijzerindustrie zich stormachtig omdat naast de oer, de waterkracht van de beide beken kon worden gebruikt en op de duinen voldoende hout als brandstof beschikbaar was. Bovendien was er voldoende arbeidspotentieel. De Rekhemse Hut in Gaanderen was eind 17^e eeuw de eerste ijzerfabriek van Nederland. Vulcaansoord heeft de fakkel overgenomen en was decennialang een bedrijf dat bijna het hele dorp werk bood.

Uitbreiding van Gaanderen

Tot de 19^e eeuw was Gaanderen een dorp van boeren die hard werkten op de arme grond. De ijzerindustrie veranderde het karakter in een arbeidersdorp in een agrarisch landschap.

Het dorp groeide in eerste instantie rond de Steverinkstraat maar het zwaartepunt verschoof naar de omgeving van de St. Martinuskerk aan de Kerkstraat. Door de groei van het dorp in zuidelijke richting verschoof het zwaartepunt van het dorp naar de Rijksweg waar momenteel winkelcentrum 't Ganderije is gevestigd. Het gevolg van dit verschuiven is wel, dat Gaanderen geen centraal gelegen centrum heeft, maar dat de voorzieningen verdeeld zijn over diverse locaties in het dorp.

Noord en zuid, maar toch één dorp

De spoorlijn Arnhem-Winterswijk trekt Gaanderen in twee delen. Vele dorpingen ervaren daardoor een verschil tussen noord en zuid. Het noordelijke deel is van oudsher agrarisch georiënteerd en het zuidelijke deel meer op de ijzerindustrie. Dat wordt versterkt doordat tot enkele jaren terug de beide Gaanderense parochies (St Martinus en St Augustinus) aan weerszijden van het spoor waren gevestigd.

Toch is Gaanderen een dorp met een eigen karakter. Nadrukkelijk willen de inwoners geen wijk zijn van Doetinchem. In het breed gedragen Dorpsplan uit 2011 wordt Gaanderen getypeerd als 'opstandig, eigenzinnig, maar loyaal'.

Dorp van initiatieven

Het Dorpsplan is een van de burgerinitiatieven uit Gaanderen. Het proces heeft geleid tot veel activiteiten en verbindingen en tot mogelijkheden om voorzieningen te realiseren met externe hulp. Op het gebied van natuur en leefomgeving zijn meer

burgerinitiatieven ontwikkeld die tot bijzondere resultaten hebben geleid, zoals het natuurgebieden Akkermansweide, het bos ter Gun en het Geszco-terrein. Dat laatste is typerend voor de ontwikkeling van Gaanderen in het afgelopen decennium. Het mengvoederbedrijf Geszco vertrok rond de eeuwwisseling uit het dorp en liet een lege ruimte achter. De plannen voor woningbouw konden, mede door de financiële crisis en de bevolkingskrimp niet worden gerealiseerd. Vervolgens pakte een aantal omwonenden de handschoen op om er een park aan te leggen. Door volharding, creativiteit en de medewerking van de gemeente en Sité is het park in 2015 gereedgekomen.

Rijk sociaal en cultureel leven

Gaanderen kent een rijk sociaal leven. Cultureel kent het dorp vooraanstaande verenigingen als Musical Producties Gelderland, het Gaanderens Mannenkoor en het Symfonisch Blaasorkest. Ook op het gebied van sport heeft Gaanderen een naam. Voor minder grote sporten als basketbal, badminton en handbal is in het dorp een vereniging opgericht.

Voor sport en cultuur is centrum De Pol gesticht. Hieraan hebben destijds bijna alle dorpingen bijgedragen waardoor in de stichting 100.000 gulden is bijgedragen. Dat maakt dat de sporthal wordt ervaren als een 'eigen' hal. Vanaf 2016 is zelfs het beheer en exploitatie overgenomen door dorpingen via de stichting Exploitatie de Pol

'Buurt maken'

De sociale structuur in het dorp is evenwichtig en vrij stabiel. Er is geen concentratie in buurten van rijk of arm. Ten opzichte van de gemeente Doetinchem zijn de inkomens iets lager maar is de gemiddelde waarde van de woningen in Gaanderen iets hoger. Met de herinrichting van de wijk Oosseld is er een toestroom geweest van bewoners uit die wijk. Dat zorgde soms voor aanpassingsproblemen. Nieuwe bewoners die snel 'buurt maken' worden makkelijk opgenomen in het dorp. Ook andere nieuwkomers die zich de normen en waarden eigen maken komen in een aangename woonomgeving.

Bereikbaar en omgeven door natuur

Gaanderen heeft alle voorzieningen die je van een dorp mag verwachten, zoals voldoende winkels, basisonderwijs en mogelijkheden om te sporten en recreëren. Voor vervolgonderwijs zijn de dorpingen gericht Doetinchem maar zeker ook op Silvolde. Ook Terborg is een plek waar vaak het vizier op wordt gericht, zoals voor het openluchtzwembad.

Centraal in het dorp ligt het treinstation met een halfuursdienst richting Doetinchem-Arnhem en Winterswijk. De snelweg A18 is bereikbaar binnen een paar minuten. In delen van het dorp zijn cultuurhistorische erfenissen zichtbaar of worden weer zichtbaar gemaakt. Met name rond de Martinuskerk staat een aantal monumentale panden. Rond het dorp is een groot wandelpad, het Klompenpad, aangelegd dat langs verschillende kleine en grote natuurgebieden leidt.